

De Standaard

VOORUITBLIK BLOOMSDAY IN OOSTENDE

Joyce en de portier van de oceaan

Voor het eerst wordt Bloomsday, dé feestdag voor James Joyce-liefhebbers, gevierd in de Stad aan Zee. Want: honderd jaar geleden verscheen *Ulysses*, én de familie Joyce hield van Oostende. **Koen Peeters** reconstrueert die ene zomer.

Koen Peeters

Zaterdag 11 juni 2022 om 3.25 uur

© Celine Poppe

Begin augustus 1926 komt het gezin Joyce in Oostende toe met de trein vanuit Parijs. Het driekoppige gezelschap bestaat uit James, zijn vrouw Nora Barnacle en hun 19-jarige dochter Lucia. De inwonende 21-jarige zoon Giorgio zal pas later komen. Het is hoogseizoen, het Oostendse toerisme bloeit. Na een lange onderbreking door de Eerste Wereldoorlog is de stad très à la mode in Europa.

De Koningin der Badsteden! In haar straten hoor je alle talen. De sjah van Perzië, een Indische maharadja en nog wat adelborsten flaneren op de dijk. In het casino vergokt de oude Russische adel, gevlucht voor de communisten, zijn laatste juwelen.

Oostende is vrolijk, overzichtelijk en werelds. Je merkt het er vandaag nog steeds aan de straatnamen. Naarmate de stad zich toeristisch ontwikkelde, heeft ze zich opgesmukt met het aura van andere steden. Ze hebben een Petit Paris en een Petit Nice. Er is ook volop internationaal amusement: Russisch ballet in het Kursaal, de spraakmakende operette *Pas sur la bouche* in het Scalatheater, en optredens van sopranen en pianisten, violisten. In buitenlandse kranten wordt lyrisch geroepen over het zandstrand, de dijkhôtels als vorstelijke paleisjes, de eindeloze duinen. ‘Tijdig boeken! Altijd goed weer aan de Belgische kust!’

Troebel

De familie Joyce zal anderhalve maand in Oostende verblijven. Haast dagelijks loopt James langs in het postkantoor. Hij komt er zijn post ophalen en verzendt zelf ook brieven en prentkaarten. Ze maken familiekiekjes, die ook bewaard zijn gebleven. Daardoor is het bezoek van de Joyce-tjes uitzonderlijk goed gedocumenteerd. De Oostendse Ensorspecialist Xavier Tricot schreef er in 2018 een boekje over.

Het was te heet in Parijs, en een Ier verlangt dan naar de zee. In de apotheek op de Square Marie-José ontmoet Joyce zelfs een oude kennis uit Ierland. Hij koopt er watten om zijn ogen te verzorgen. Dolblij is hij om in Oostende meteen het Ierse accent te horen.

Joyce heeft ernstige gezichtsproblemen. Zijn zieke ogen doen hem soms wekenlang panikeren. In Nice vier jaar geleden gebruikte de oogarts bloedzuigers om bloed uit zijn ogen te halen. In Parijs stelde de oogarts voor om te opereren. Joyce stelde de beslissing uit. Er volgden toch operaties aan zijn linkeroog, vervolgens had hij een bindvliesontsteking aan zijn rechter.

Was Joyce met zijn troebele blik geïnteresseerd in Oostende? Het was er vooral erg goedkoop door de lage koers van de Belgische frank. Vier jaar geleden was zijn meesterwerk (https://www.standaard.be/cnt/dmf20220128_95370910) Ulysses verschenen. Meteen was het een schandaalboek, complex en pervers, omdat het ook ging over masturbatie, menstruatie en kak. Het boek wordt gecontesteerd, maar op het moment zelf noemt men het ook essentieel voor de wereldliteratuur. Hij is de Einstein, de Freud van de letteren. Er verscheen al een biografie, terwijl Joyce amper vierenveertig is.

James en Nora Joyce, met Patrick J. Hoey, in Oostende, augustus 1926. Collection: University at Buffalo, the State University of New York.

James en Nora Joyce, met Patrick J. Hoey, in Oostende, augustus 1926. Collecti-on: University at Buffalo, the State University of New York. © rr

Notities

In Oostende is hij als toerist. Die flaneert terwijl hij vergeet. Toeristen zijn overvliegende vogels. Ze zijn ongeduldig en lui, hun aandacht is kortstondig en morgen zijn ze al vergeten waar ze vandaag lyrisch over doen.

De kans is groot dat hij een strohoed kocht bij Jacqueloot in de Witenonnenstraat. Een chevalier of Paris hat, ook genaamd canottiere, in rijststro met een band in satijn of zijde. Ze gaan naar de paardenkoers en de andere Oostendse attracties. Ze bezoeken Nieuwpoort en Wenduine. Joyce noteert op een kaartje aan zijn uitgeefster: 'This is by far the best place we have been in for a summer holiday.'

Tegelijk maakt hij aantekeningen in een notitieboekje. Hij noteert Vlaamse woorden, met de vertaling in het Frans erbij. Woorden als kalvers, blood, somtijds. Hij schrijft op: 'All the shups waare to'.

Sommige woorden zullen later terechtkomen in zijn volgende boek, *Finnegans wake*.

Na het ontbijt blijft hij zitten in de lobby of in de tuin van Hôtel de l'Océan. Hij bladert in Engelse en Franse kranten. Als de telefoon rinkelt, spitst Joyce zijn oren. De receptionist aan de balie zegt: 'Ici le portier de l'Océan'. Joyce is verrukt telkens als hij dat hoort.

Wie wil dat niet zijn, portier van de oceaan? Elke dag de zee in het gezicht kijken, haar ins and outs bewaken? Tweeëntwintig jaar geleden vertrok James Joyce met Nora uit Ierland. Met zin voor heroïek, zonder ironie noemt hij het een vrijwillige ballingschap. Het was zijn vlucht voor de Ierse armoë, de katholieken en home rule nationalistten. Sindsdien zwerven ze als expats door Europa. Voor Berlitz geeft hij Engelse taalles aan rijke zakenlui.

Vertaling

Joyce overleeft tussen heimwee en landhaat. Hij voelt zich graag verraden en staart naar de zee. Hij beeldt zich in met zijn gebrekkige ogen: Ierland ginds, aan de verre kim. Geografisch is dat onzin, Engeland ligt ertussen, maar de zilte zee, ja de snotgroene, scrotum verschrompelende zee, en ook wel de venijnige stank van vis roepen zijn vaderland op. Hij heeft Ierland nooit verlaten, pocht hij, Ierland heeft hém uitgespuwd.

In Oostende loopt hij graag in zijn eentje, op het hard zand langs de waterlijn. Als een Odysseus kijkt hij naar de zee, de vrouwen, de schelpenzoekertjes. Op het strand verkopen kinderen papieren bloemen in ruil voor schelpen. Ondertussen in de hotelkamer in L'Océan fotografeert Lucia haar mama met een papiermand op 'r hoofd.

Wanneer de telefoon rinkelt, spitst Joyce zijn oren. De receptionist zegt: ‘Ici le portier de l’Océan’. Joyce is verrukt telkens hij dat hoort

Een toerist is een tevreden mens op verplaatsing.

Op 24 augustus komt een pakket voor hem aan. Negenhonderd pagina's dik is de Duitse vertaling van *Ulysses*. Samen met de vertaler, Georg Goyert, neemt Joyce de tekst door. Ze werken van 's morgens tot 's avonds, op de hotelkamer en in de lounge van Hôtel Helvetia, Zeedijk 62. Vandaag is dat het restaurant Le Basque. Het is dezelfde plek waar exact tien jaar later Stefan Zweig met Joseph Roth een terrasje doet.

Na het eten gaan de Joyces naar de hotelkamer. Dochter Lucia plukt verstrooid aan een bebloemde deken. Vader James kijkt naar haar bleke, nerveuze vingers. De hete dag dampet nog na. Joyce wil drinken. Het is zijn vaders kwaal, de Ierse schuld. Om elf uur, als vrouw en dochter slapen, verlaat hij de hotelkamer. Stil sluipt hij de trappen af.

‘Good night, mister Joyce’, fluistert de portier van de oceaan.

Op 13 september 1926 verlaat de familie Joyce de stad Oostende. Ze passeren via Gent en Brussel, waar ze telkens enkele dagen verblijven en reizen dan terug naar Parijs.

Donderdag 16 juni is Bloomsday in Oostende. Om de honderdste verjaardag van *Ulysses* te vieren organiseert het gloednieuwe Joyce-comité ‘De portiers van de Oceaan’ een gratis, publiek programma. Met een publicatie *Ostende!*, tentoonstelling en een geanimeerde wandeling. Dresscode: ‘James and Nora Joyce, Oostende 1926’. Meer info op www.ostendiana.be. (<https://ostendiana.be/>)

Xavier Tricots *James Joyce in Ostend* is in 2020 verschenen bij Pandora.